

Arany János lakhelyei Pesten

Amikor Arany János véglegesen Pestre költözött, elsőként egy ferencvárosi lakóház lett az otthona az akkori Három pipa utca és az Üllői út sarkán. Az épület ekkor még csupán kétszintes volt. Aranynek a lakótársakkal és a környékkel kapcsolatban is voltak fenntartásai. Sokszor volt tanúja haragos és hangos veszekedésnek, a környéken lakók között sok volt a harsány élelmiszerárus, kofa, kereskedő, akik gyakori perlekedésükkel zavarták szerkesztői, írói munkájában. Mégsem érezte rosszul magát itt, s ezt talán az is bizonyítja, hogy amikor bő három év múlva elköltözött, csupán néhány házzal odébb tette székhelyét, az Üllői út 7. szám alá. A Három pipa utcáról még költeményt is írt, melyet elsősorban az a hír ösztönzött, melyet a *Szépirodalmi Figyelő* 1. évfolyama 17. számában maga közölt:

„Emlegetik a lapok, hogy a »hárompipa utcát«, melyben szerkesztőségünk ideig való sátorát felütötte, Kisfaludy-utcának keresztelték...”

A folyóirat 1861. évi 21. számától kezdve már Kisfaludy utca szerepel a szerkesztőség címeként. Arany bosszúságára azonban a hír csupán hír maradt. Vagy az akkori Közmunkák Tanácsának adminisztrációja nem volt mintaszerű, vagy az újságok hírszolgáltatása nem volt olyan megbízható. Az utca átnevezését a lapok meghirdették, de a jelzőtáblákat az illetékes szervek sohasem szögeztették ki. Erre vall a *Szépirodalmi Figyelő* ugyanazon évi 41. számának „Vegyes” rovatában a 655. lapon Arany János következő utóirata:

„A zöldkert-utca a benne levő intézetről reáltanoda-utca új nevet kapott. A mi »Kisfaludy-utcánk« pedig, úgy látszik, megmarad 3 pipának. Figyelmeztetjük is azon tisztelt egyéneket, kik szerk. hivatalunkat föl akarják keresni, hogy ám jusson eszökbé Kisfaludy, de valóságban csak a három pipát vigyázzák, mert különben nem jutnak célhoz.” A Szépirodalmi Figyelő 1861. október 3-i számára ismét visszakerült, s mindvégig megmaradt a régi cím: „Üllői-úti és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.”

Kisfaludy Károlyról végül 1871-ben neveztek el utcát; de akkor sem a Három pipa utcát, hanem a józsefvárosi Türedelem (vagy Türelem) utcát szentelték emlékezetének. 1897-ben a mai Csarnok tér és az Üllői út közötti részt Erkel Ferencről nevezték el, s csupán egy kis szakasz őrizte meg az eredeti nevet (Pipa utca).

Arany első pesti lakóháza a költő elköltözését követően számos átalakításon ment át. 1869-ben Senger János építész tervei alapján új emelettel gazdagodott, de már 1884-ben ismét megtoldották egy épületrésszel, egy bizonyos dr. Kiss Jakab háztulajdonos megrendelésére. 1927-ben Böhm Béla moder-



Arany János első lakóháza az Üllői út 15. sz. alatt (Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény)



Arany domborműves emléktáblája az Üllői út 15. sz. alatti házban (Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény)



Arany második pesti lakóhelye az Üllői út 7. sz. alatt (Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény)

birtokában, ekkor eladták Rickl Gézánnak, akitől később Szokováth István vette meg, s ő egészen az államosításig tulajdonos maradt.

Szalay László elhunytával Arany a Magyar Tudományos Akadémia titkára lett. . -tól, majd . -én a közgyűlés főtitkárnak nyilvánította. Már titkárként is hivatali lakás járt neki az Akadémia palotájában, de ő évekig nem volt hajlandó odaköltözni. Csak 1867-ben hagyta magát meggyőzni arról, hogy ismét lakást cseréljen. Harmadik, és egyben végleges fővárosi lakóhelye az Akadémia Friedrich August Stüler berlini építész által tervezett palotája lett, mely 1862 és 1865 között épült fel a mai Széchenyi téren.

A főtitkári teendők alól megromlott egészsége miatt többször kérte felmentését. 1877-ben lemondott főtitkári hivataláról, de ezt az Akadémia nem fogadta el, hanem egy évre szabadságra küldte. Miután ez letelt, megismételte lemondását, 1879-ben pedig harmadszor is kérte a felmentését, és ezt már elfogadták. A döntéshozóknak közben az is feltűnt, hogy főtitkári fizetését, melyet egyébként az alapszabályok életfogytig biztosítottak neki, már az eltelt két évben sem vette fel. Ezért arra kérték, hogy legalább az Akadémia palotájában levő főtitkári lakást használja a továbbiakban, tiszteletbeli főtitkári címmel tüntették ki, és igazgatótaggá választották.

Arany egykori lakószobájának ablaka az épület Akadémia utcai oldalának I. emeleti utolsó ablaka volt. Erre szerelt fel utolsó éveiben egy kicsinyke zászlót, mely a széljárást jelezte. Ebben a szobában írta utolsó születésnapján, 1882. március 2-án e sorokat:

*„Életem hatvanhatodik évébe’
Köt engem a jó Isten kérébe,
Betakarít régi rakott csűrébe,
Vet helyemre más gabonát cserébe.”*

1882. október 22-én e szobában hunyt el.



A Magyar Tudományos Akadémia palotája a pesti Széchenyi téren (Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény)

nizálta a házat, végül 1965-ben kapott legutóbb új arculatot az épület, s látható most is az Üllői út 15. szám alatt.

A második lakás, a már említett Üllői út 7. szám alatt, egy szép, klasszicista stílusú épületben volt megtalálható. A ház a nagy pest-budai árvíz után, 1839-ben épült Kasselik Ferenc tervei szerint. Az áradás Ferencvárosban végezte a legnagyobb pusztítást, hisz az itteni házak nagy része vályogból épült. Valószínűleg a Kasselik-féle épület helyén is ilyen állhatott. Az építető Steinbach Alajos kereskedő volt, aki nem sokkal az árvíz előtt telepedett Magyarországra. A ház 1916-ig volt családja

Napjainkban ez a Tudós Klub utolsó szobája, 1950-től kétablakosra bővítvé. Itt látható az Arany halála 100. évfordulójára elhelyezett dombormű, Borsos Miklós alkotása. A ma *Arany-szobának* is emlegetett udvari helyiséget az egykori konyhából és folyosórészből alakították ki 1950-ben. Ugyancsak a főtitkári lakáshoz tartozott a mai Kézirattár utolsó helyisége, s hozzá csatlakozott a szintén egyablakos főtitkári hivatal. A Tudós Klub és a Kézirattár közti lépcsőházat szintén 1950-ben alakították ki.

Gönczi Ambrus